

Prof. dr hab. Józef Porayski-Pomsta
Emerytowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Alicji Karszni-Sobczak :

Analiza porównawcza narracji w opowiadaniach autobiograficznych osób jękających się

Rozprawa doktorska na temat *Analiza porównawcza narracji w opowiadaniach autobiograficznych osób jękających się*, przygotowana przez panią mgr Alicję Karsznię-Sobczak w ramach studiów doktoranckich na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, jest poświęcona – jak to zostało sformułowane w tytule rozprawy – narracji osób jękających się.

Rozprawa ma charakter interdyscyplinarny. Mieści się w następujących obszarach badawczych: logopedia, lingwistyka (tekstologia, narratologia), psychologia, psycholingwistyka. Doktorantka, wychodząc z założenia o złożonym charakterze jękania („...każdy czynnik o silnym działaniu będzie wpływał na zachowanie człowieka, w tym także na zachowanie językowe. W przypadku jękania liczne badania potwierdziły jego ogromny wpływ na funkcjonowanie jednostki. Skoro tak, to można przyjąć, że lata borykania się z jękaniem, mogą w jakimś stopniu modyfikować sposób tworzenia wypowiedzi w porównaniu z osobami, które nigdy nie mierzyły się z wyzwaniem ciągłej, wzmożonej kontroli własnej mowy.” – *Wstęp*, s. 4-5), w przeprowadzonych badaniach, których celem jest przedstawienie trudności w tworzeniu opowiadania autobiograficznego przez osoby jękające się, wykorzystuje metody badawcze stosowane w nauce o tekście (tekstologii) i psycholingwistyce (działania tekstotwórcze osób jękających się), logopedii (diagnoza logopedyczna) i psychologii (wywiad środowiskowy, autoprezentacja), do analizy zebranego materiału stosuje natomiast metody statystyczne.

Praca liczy 273 strony komputeropisu i składa się ze wstępu, 6 rozdziałów merytorycznych, bibliografii, spisu wykresów, spisu tabel, spisu schematów oraz aneksu. Struktura pracy jest funkcjonalna, tzn. pozwala na przedstawienie na pełną i uporządkowaną prezentację przeprowadzonych badań. Praca została napisana w stylu naukowym. Autorka w sposób poprawny i konsekwentny zastosowała formalny aparat naukowy (spis treści, tabele, wykresy, schematy, przypisy, odsyłacze, adresy bibliograficzne). Język pracy jest zgodny z normami poprawnościowymi współczesnej polszczyzny.

Kolejne rozdziały pracy zostały poświęcone następującym problemom:

1. W rozdziale 1. *Wypowiedź narracyjna. Rozważania teoretyczne* Doktorantka przedstawiła rozważania na temat narracji w ujęciach teoretycznoliterackich,

językoznawczych, psychologicznych i psycholingwistycznych. W tych ostatnich szczególnie interesujące rozważania z punktu widzenia podjętego tematu zostały poświęcone narracji jako reprezentacji myślenia językowego oraz jako narzędzia diagnostyczno-terapeutycznego. Całość rozdziału świadczy o dobrym przygotowaniu merytorycznym Autorki w zakresie narratologii.

2. W rozdziale 2. *Jąkanie* Doktorantka scharakteryzowała zaburzenia niepełności mówienia z perspektywy komunikacyjnej. Zagadnienie jąkania jest głównym obiektem dotychczasowego zainteresowania badawczego Doktorantki, czego świadectwem jest właśnie omawiany rozdział – merytorycznie poprawny i oparty na bogatej literaturze przedmiotu. Wartością tego rozdziału jest dokładny, uporządkowany i wszechstronny przegląd światowych badań nad jąkaniami, w tym badań najnowszych, tj. prezentacja: teorii rozwojowych – wiążących powstawanie jąkania z nieprawidłowym procesem nabywania przez dziecko mowy, teorii organicznych – skupionych na uwarunkowaniach ośrodkowego układu nerwowego, teorii neurotycznych – kojarzących jąkanie z nerwicą, teorii psychologicznych – upatrujących powstawanie jąkania ze strukturą osobowości dotkniętych tym zaburzeniem osób, czy teorii neurologicznych – upatrujących źródło jąkania w nieprawidłowym wzorcu asymetrii funkcjonalnej mózgu. Rozdział ten ma nie tylko charakter erudycyjny, ale przede wszystkim dobrze wprowadza w zagadnienia niepełności mówienia.
3. W rozdziale 3. *Metodologia badań własnych* Doktorantka przedstawiła założenia metodologiczne podjętej pracy badawczej nad opowiadaniem autobiograficznymi osób jękających się. Sformułowała cele i problemy badawcze oraz hipotezy robocze. Metoda eksperymentu, jaka została zastosowana w przeprowadzonych badaniach, miała dostarczyć materiału badawczego, który dokumentowałby różnice w sposobie tworzenia opowiadania autobiograficznego w formie pisemnej i ustnej przez osoby jękające się i niejękające się. Metoda eksperymentalna została dodatkowo wsparta metodą ankietową, której celem było zebranie informacji o osobach badanych. Rozdział 3. zawiera szczegółową charakterystykę założeń, metod oraz narzędzi badawczych. Doktorantka przedstawiła też, jakie elementy opowiadań autobiograficznych będą podlegały analizie statystycznej i rzeczowej. Całość rozdziału mimo dużej liczby szczegółów jest uporządkowana, komunikatywna i metodologicznie poprawna.

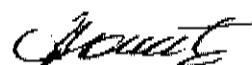
4. Rozdział 4. *Opis przebiegu badań. Charakterystyka zebranego materiału* zawiera charakterystykę badanych osób oraz omówienie materiału badawczego pozyskanego za pomocą ankiety oraz dwóch typów narracji – pisemnej i ustnej. Rozdział 4. – najkrótszy w całej rozprawie – jest ważnym uzupełnieniem rozdziału 3. Z tej części pracy dowiadujemy się, że badania zostały przeprowadzone na 60-osobowej grupie osób (30 + 30) – mężczyzn i kobiet – w wieku od 16 do 39 lat, dowiadujemy się również o zasadach doboru osób do grup badawczej i kontrolnej, a także w jakich warunkach i porządku były prowadzone same badania. Informacje te w pełni potwierdzają rzetelność przeprowadzenia badań.
5. Rozdział 5. *Narracje w opowiadaniach autobiograficznych – badania własne* to rozdział, w którym Autorka pracy przeprowadza analizę zebranego materiału od osób z grupy badawczej i z grupy kontrolnej. Tę część pracy rozpoczyna Doktorantka od przedstawienia – jak to nazywa – modelu schematu narracyjnego, na który składa się 5 elementów: 1. bohater – ujawnianie się narratora, 2. wprowadzenie – informacja o przedmiocie opowiadania oraz wprowadzenia w temat, 3. przebieg narracji – zdarzenia i plany, 4. zmiany – zwroty akcji, komplikacje, elementy zwiększające dynamikę narracji oraz podtematy, 5. Wyniki – skutki działań, zakończenia, a następnie dokonuje szczegółowych analiz formalnych i rzeczowych tych elementów narracji. Rozdział ten w pełni potwierdza umiejętności analityczne Doktorantki, w pierwszym rzędzie w zakresie analizy tekstologicznej. Skrupulatność, dokładność analiz pisemnych i ustnych opowiadań autobiograficznych osób jękających się i niejąkających się stanowią dobrą i mocną podstawę do formułowania wniosków z badań i wyznaczania kolejnych perspektyw badawczych i opracowania logopedycznych programów diagnostyczno-terapeutycznych.
6. Zakończenie rozprawy: *Podsumowanie i wnioski z badań własnych* to część pracy, w której Doktorantka podsumowuje wyniki własnych analiz i formułuje wnioski z badań. Tu z kolei należy podkreślić, że Doktorantka potrafi dokonać krytycznej samooceny własnego postępowania badawczego, a także ocenić krytycznie wyniki przeprowadzonych badań własnych i wyprowadzić na tej podstawie wnioski z badań.
7. *Bibliografia*, ważny składnik rozprawy, zawiera 137 pozycji bibliograficznych, w tym 46 w języku angielskim, ze wszystkich zakresów wiedzy, do której odwołuje

się w rozprawie Doktorantka. Wskazane w *Bibliografii* opracowania zostały odpowiednio wykorzystane w pracy.

8. Rozprawę uzupełniają spisy wykresów, tablic i schematów oraz *Aneks*, w którym zostały zamieszczone schematy narracyjne pisemnych i ustnych opowiadań autobiograficznych osób jękających się oraz osób z grupy porównawczej.

Konkluzja: Biorąc pod uwagę wszystkie omówione wyżej elementy składowe oraz całość rozprawy doktorskiej mgr Alicja Karszni-Sobczak, stwierdzam, że spełnia ona warunki stawiane przez ustawę o stopniach i tytułach naukowych. W pracy został podjęty ważny społecznie i poznawczo problem osób jękających się. Autorka w swoim opracowaniu wykazała w sposób przekonujący i udokumentowany, poprawność metodologiczną podjętych badań (zweryfikowała poprawnie, stosując metody statystyczne, sformułowane hipotezy robocze) i pokazała w pracy, jakie trudności w tworzeniu dłuższych wypowiedzi mają osoby jękające się i z czego te trudności wyływają. Badania przedstawione w rozprawie mogą jednocześnie stanowić dobrą podstawę do opracowania programów i narzędzi terapeutycznych w pracy z osobami jękającymi się.

Pracę przyjmuję i kieruję ją do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

(prof. dr hab. Józef Porayski-Pomsta)

Warszawa, dnia 15 lipca 2020 r.